

EL DETERIORAT PANORAMA DE LES NOSTRES COSTES

Defensa del litoral: ¿conservar o refer?

La defensa del domini públic, la lluita contra la regressió de les platges i contra la contaminació del mar, la protecció dels pocs espais naturals intactes i la recuperació general d'un litoral castigat per anys d'especulació incontrolada són algunes de les necessitats que ha d'atendre la política de costes.

Adolf Beltran

«Les agressions, en poc menys vint anys, han destruït pràcticament el noranta per cent del litoral mediterrani europeu. Els animals han fugit, algunes plantes s'han extingit, les dunes s'han destrossat i s'ha trencat un dels més espectaculars equilibris ecològics, les marjals s'han dessecat, amb la qual cosa les aus ja no tenen on nidificar. Destrucció, desolació, misèria i brutícia, en això hem convertit el nostre patrimoni natural del litoral». Aquesta patètica descripció del professor Manuel Costa en la introducció a un estudi sobre la fauna i la flora del litoral valencià il·lustra perfectament la sensació que els ciutadans d'avui tenim en contemplar allò que queda de les nostres costes.

El conseller d'Obres Públiques, Urbanisme i Transport de la Generalitat valenciana, Rafael Blasco, explicava el mateix, des d'un punt de vista polític, el passat mes de maig, davant les Corts valencianes: «La Generalitat es trobà en juliol de 1983 amb una situació en el sector caracteritzada fonamentalment per l'incompliment generalitzat de les lleis. No és que hi hagués altres criteris, és que no n'hi havia. El domini públic es privatitzava sense més, i s'autoritaven instal·lacions que produïen un greu impacte i alteracions en les platges pròximes.»

Amb anterioritat, l'octubre de 1985, el conseller ja havia fet davant el parlament autò-

nom una crua anàlisi de les responsabilitats d'administracions anteriors en la matèria. «La llei de Costes de 1969 —havia dit— defineix les platges i la zona marítime-terrestre com a zones de domini públic i n'adjudica la tutela, la gestió i la protecció al Ministeri d'Obres Públiques. Si repassem les actuacions dels últims decennis, arribarem a la conclusió que l'estat ha passat senzillament del tema».

Dalt i baix, sectors de la costa a Alacant. A la dreta, una imatge del litoral valencià.

Rafael Giménez, cap del servei de costes del MOPU al País Valencià, coincideix bàsicament amb aquesta opinió però en matisa les causes. «Puc donar testimoni que fa molt de temps que al Ministeri hi ha un especial interès per defensar a totes totes el domini públic. Ara bé, fins fa ben poc, ha faltat l'instrument sancionador capaç de reprimir i controlar les infraccions. La llei de Costes no era suficient».

La Generalitat valenciana té competències exclusives en matèria d'urbanisme, ordenació del territori i del litoral. El seu paper, però, és complementari de l'administració central i dels ajuntaments costaners. El Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme, per exemple, té al seu càrrec la gestió i la protecció del domini públic costaner. Aquesta coincidència de competències fa que, des de totes les instàncies implicades, es reivindicque i es pose en pràctica una coordinació institucional. Com ha dit el conseller

Blasco: «Si bé és cert que hi ha de vegades discrepàncies entre la forma d'abordar els problemes per part de l'administració central i la Conselleria, la voluntat política és la mateixa: mamprendre les obres i les actuacions necessàries per establir l'equilibri costaner amb el mínim impacte ambiental».

Diversos són els nivells en què s'ha manifestat l'agressió i el deteriorament del litoral: augment de la contaminació que és abocada al mar, destrucció paisatgística com a conseqüència d'un procés d'urbanització indiscriminat, dessecació de zones humides costaneres de gran valor ecològic (albuferes, marjals, etc.), destrucció, especulació i privatització, sobre zones de domini públic...

Pel que fa a la contaminació de procedència urbana, el grau de depuració d'aquests abocaments al mar és, avui, d'un 45 %. Fet que ha conduït la Conselleria d'Obres Públiques a iniciar un pla d'actuació per valor de 1.800 milions de pessetes, amb l'objectiu d'aconseguir elevar el percentatge de depuració al 75 % en un termini de dos anys. Aquest pla preveu, entre altres, la construcció de depuradores a Sueca i Altea, de col·lectors a Nules, València, l'Albufera i una zona sud de Gandia, d'un col·lector i depuradora en la zona d'Alacant-Campello-Sant Joan i

d'emissaris submarins a Dénia, Canet d'En Berenguer i Peníscola.

En allò que fa referència a les zones humides, en els últims temps han estat nombroses les mobilitzacions ciutadanes en contra de la dessecació de llacs, albuferes i marjals. Fins i tot el Pla de Costes, iniciat pel MOPU en 1983, planteja la consideració com a parcs naturals d'indrets com el delta de l'Ebre, els aiguamolls de l'Empordà i del Llobregat, l'Albufera de València i els Estanys de les Balears. Alguns d'aquests nuclis a protegir ja han estat declarats parcs naturals, cas del delta de l'Ebre per exemple, o està previst que ho siguin molt aviat (l'Albufera).

Precisament aquest Pla de Costes que el Ministeri ha posat en pràctica d'ençà de 1983 i que té previst finalitzar l'any 1990 inclou un conjunt d'obres en les platges valencianes amb un pressupost superior als 2.000 milions de pessetes. En una primera fase, abans de 1986, aquest pla abordarà la regeneració de les platges del Campello, el portet de Moraira, el Varadero i Santiago Bernabeu, a Alacant, la platja Nova a Dénia, la platja de Pinedo, a València, i la d'Almassora. A més a més, inclou la construcció dels passeigs marítims de Santa Pola, Alacant, Dénia, Sagunt i la Malva-rosa (València).

Entre 1987 i 1990, el Pla té previst

actuar sobre una de les zones més degradades i castigades del litoral valencià, en diferents trams, des de Castelló fins a València. No obstant això, alguns d'aquests projectes són, a hores d'ara, posats en qüestió per diverses instàncies ciutadanes. És el cas, per exemple, del projecte de passeig marítim de Dénia, que diversos sectors de la població consideren perjudicial i innecessari.

El dels passeigs marítims és, potser, un dels temes més polèmics. I amb raó. Experiències com la del passeig marítim del Saler de València, inclòs dins el procés d'urbanització que va destruir gran part d'aquest insubstituïble ecosistema, fan que els ciutadans es neguen a aquest tipus d'actuacions «dures» sobre les platges.

Per a Rafael Giménez, del MOPU, «els passeigs marítims, els feien els ajuntaments. I els feien malament. Amb això no vull dir que si els haguessen fet nosaltres tampoc no ho estarien, de malament. El que passa és que ha canviat el concepte de passeig marítim i, en lloc de ser construït com un mur vertical molt pròxim a la mar, ara es projecta més cap a l'interior, com una barrera a la colonització de la platja i respectant escrupolosament les dunes d'arena de moltes de les nostres costes».

En allò que fa referència a la urbanització de les platges, la construcció

de ports o d'altres tipus d'obres, són els ajuntaments, en el primer cas, i la Conselleria, en tots, els organismes encarregats de la regulació. La política de la Conselleria en aquest camp, tal com l'ha explicada el seu màxim responsable, es fonamenta en tres grans criteris: «protecció integral dels espais costaners que encara queden en el nostre litoral amb alt valor ambiental, establiment de directrius al planejament municipal costaner amb la finalitat de frenar els processos d'ocupació intensiva de la franja costanera i d'oferir instal·lacions d'impacte baix i oferta popular en el marc de la recuperació de les nostres costes per a un ús no destructiu, i limitació estricta de les autoritzacions i concessions en el domini litoral per als casos de vertadera utilitat pública».

Els mecanismes sancionadors amb què compta l'administració per als infractors en aquest aspecte es recullen en el reglament de la llei de costes i poden arribar als 20 milions de pessetes de multa i, fins i tot, a la suspensió o la demolició de les obres, en un conjunt de supòsits d'extrema gravetat. En aquest sentit, el passat mes de març, la Conselleria d'Obres Públiques sancionava amb dos milions de pessetes i l'obligació de retornar la platja al seu estat anterior l'empresa Sultán, S.A., per les obres que havia realitzat en la platja sud d'Oliva (la Safor).

Aquest, de tota manera, és un camp al qual s'arriba ja molt tard. Les enormes muralles d'edificis que esguiten de dalt a baix la nostra costa, les obres capricioses suposadament turístiques, són un llegat que els anys del «desenrotllisme» i el paradís especulador que fou el franquisme ens han fet per a tota la vida.

Tot i amb això, i encara més que per la defensa del domini públic marítimo-terrestre contra la privatització, els responsables del Ministeri d'Obres Públiques, en aquest cas, Rafael Giménez, cap del servei de costes a València, estan preocupats per un problema de grans dimensions, que s'aguditza a poc a poc: la regressió de les costes de la península.

Efectivament, l'estudi comparatiu de les diverses fotografies aèries zenitals que s'han fet de les nostres costes, d'ençà de la primera, l'any 1947, demostra com les platges retrocedeixen.

Fenomen que els especialistes atribueixen a una causa fonamental: la reducció de les aportacions d'arena que els rius venien abocant a la mar per l'existència de pantans, preses i embassaments. Es calcula que un 90 per cent de la superfície de les conques fluvials de la península estan sotmeses a regulació, amb la qual cosa

Dalt, transport d'arena i regressió de costes. Baix, una mostra del «desarrollismo».

les arenes i les aportacions dels rius queden retingudes en les preses.

Si a aquesta sensible reducció del

flux de materials que abans rebia la costa afegim els nombrosos obstacles que se li han posat al corrent de transport litoral que paral·lelament a la costa i de nord a sud tendeix a redistribuir les aportacions d'arena a les platges, començarem a entendre els preocupants nivells de retrocés que estan experimentant determinades zones del nostre litoral, amb especial gravetat en la part de Borriana, Moncofa, Nules i Almenara, on els temporals penetren cada vegada més dins la terra, i en tot el sector costaner de la comarca de l'Horta Nord.

Tal com el descriu el professor Vicenç M. Rosselló, autor d'un documentat estudi sobre el tema, el litoral valencià presenta tres tipus principals de costes: les costes baixes, amb platges d'arena i dunes, de grava o d'albufera, les més comunes; les costes de cingle mitjà i les de cingle alt. Dues grans zones costaneres té el litoral valencià: des del sud fins al cap de Sant Antoni, a Dénia, i d'aquí fins a Peníscola, tot dibuixant allò que s'ha anomenat l'òval valencià.

És en l'òval valencià on la regressió de les platges és més intensa i on els obstacles al transport litoral d'arena són més importants. D'acord amb els documents del MOPU, entre els ports que funcionen com a obstacles d'aquest tipus i que tenen un impacte negatiu sobre el litoral hi ha els d'Arenys de Mar, Premià de Mar, Masnou, Barcelona, Benicarló, Vinaròs, Castelló, Borriana, Sagunt, Poble de Farnals, València, Cullera i Gandia. Com veiem, la pràctica totalitat dels ports septentrionals del País Valencià. Però, a més, algunes de les defenses que s'han construït per a mantenir les platges han acabat tenint efectes més negatius sobre el litoral. És el cas dels espigons situats en la zona de Borriana-Moncofa i en les platges de la comarca de l'Horta Nord, per dalt del port de València.

Aquests espigons, construïts de forma perpendicular a la costa i situats precisament en el centre del corrent de transport litoral d'arena, en lloc de contribuir a la conservació de la platja, han ajudat al desequilibri d'aquesta. En una zona de l'Horta Nord és especialment aguda la situació: el tram d'escullera en el límit de la costa que defensa l'autopista València-Barcelona.

Espigons, ports i altres obstacles al corrent de transport litoral tenen com a conseqüència l'acumulació d'arena en les platges que queden al nord i

l'erosió de les que queden al sud de l'obstacle. Així, la platja de la Malvarosa, al nord del port de València, ha experimentat històricament un notable eixamplament. Per contra, les platges situades al sud del port de Castelló, per exemple, han patit un fort retrocés.

La manera de combatre aquests efectes ha estat i és encara polèmica, però sembla que van superant-se criteris anteriors. Rafael Giménez, per exemple, es mostra contrari, en general als espigons perpendiculars a la costa i planteja la utilització, ja assajada en les platges de Pinedo o Cullera, d'espigons paral·lels a la costa, els quals aconseguen un efecte d'acumulació d'arena que no perjudica altres platges i, encara més, d'espigons paral·lels a la platja però submergits.

Si més no, sembla que hi ha una voluntat d'actuar més racionalment i

amb més atenció a les repercussions ecològiques i ambientals de les obres. Una voluntat que, desgraciadament, no es reflecteix sempre en la realitat, però que el MOPU, en un dels seus documents divulgatius, pretén emfasitzar quan diu que «en les zones costaneres on les «tècniques blanques» no basten, o no es consideren assequibles per les raons que siguen, s'ha de posar atenció decidida en la qualitat estètica de les obres permanents de defensa de costa que es decideixen construir. Hi ha tota una gamma d'obres de defensa que poden utilitzar-se, de les quals els espigons són només una entre diverses possibilitats. La tasca que cal afrontar pot qualificar-se com a arquitectura de paisatge costaner, s'ha d'estudiar el conjunt de les obres, les formes de platja que induiran i el terreny litoral pròxim, per tal d'aconseguir solucions que siguen alhora efectives i estètiques».

UNA LENTA RECUPERACIÓ, A MALLORCA

«Construir i destruir»

Finalment, la necessitat de mantenir les nostres costes en perfectes condicions comença a prendre cos. Amb repoblacions d'arena i l'anàlisi constant de l'aigua, entre altres mesures, sembla que s'està aconseguint.

Jaume Vila

Durant una vintena d'anys a les Illes s'ha seguit al peu de la lletra la consigna que estava al dia per tot l'Estat espanyol: «construir i destruir». Construir hotels, apartaments, centres comercials i altres monstres de ciment. Però ¿quin preu hem pogut per la construcció? Doncs la destrucció indiscriminada de llocs i terres que per a nosaltres tenien més valor que tots aquells blocs de ciment. Inclús el nostre litoral va patir l'abocament d'aigües brutes i altres residus, que d'una manera indiscriminada s'hi llançaven, perquè s'oblidaren que era necessari, també, construir depuradores.

Avui sembla que aquesta necessitat de mantenir el nostre mar en perfectes condicions comença a prendre cos. Es construeixen depuradores i l'abocament d'aigües residuals està prohibit. La Xefatura de Costes es dedica a repoblar d'arena les platges que en necessiten, els ajuntaments treuen a subhasta els quioscos amb la condició que els llogaters han d'encarregar-se de netejar les platges i el Consell de Mallorca destina unes quantitats (en-

Costes i platges, la gran preocupació a les Illes.

cara que petites) a mantenir en bon estat les platges. Per part de les autoritats sanitàries corresponents es té ara de l'anàlisi quasi diària de l'aigua del mar per allò de la contaminació.

¿Com i per què la necessitat de repoblar d'arena una platja? El perquè

és molt senzill i, encara que hi ha molts motius, en podem assenyalar dos: la construcció d'un port a prop de la platja o la despoblació d'una pinada.

A Mallorca, des de fa uns anys, s'han repoblat d'arena una sèrie de platges. Per exemple la de la Ciutat Jardí, tot depositant-hi arena des de la terra i construint uns murs de roca dins l'aigua perquè els corrents no se l'enduguin i en vagin depositant més. Una altra manera de recuperar una platja és com s'ha fet recentment en una de les zones més turístiques de l'illa: Magalluf. Allà, la Xefatura de Costes, a través del MOPU, ha invertit 127 milions de pessetes perquè aquesta zona torni a recuperar les seves platges, objectiu complert amb el dipòsit de 140.000 metres cúbics d'arena.

Els treballs tècnics han estat realitzats per un vaixell especial per a feines d'aquest tipus, mitjançant una sèrie de tubs d'ample diàmetre i amb mitjans potents d'extracció neumàtica. Els tècnics de la Xefatura de Costes mantenen que, una vegada es produeixen les primeres tormentes marines, la mar s'emportarà per a la sedimentació de la platja una tercera part de l'arena col·locada. A causa del seu gruix, l'arena es convertirà en protectora de la que quedi a la superfície, sent una base ferma dins el fons marí a prop del litoral. Per salvaguardar l'arena de l'acció del vent es construeix també un passeig marítim que h'impedeix el corrent.

Per aquest any, el Consell Insular de Mallorca destina 9 milions de pessetes a la neteja de platges i llocs turístics de Mallorca. Aquesta campanya és la continuació de la que es va iniciar l'any passat i té com a finalitat aconseguir una bona imatge de Mallorca. La subvenció es dóna als ajuntaments que la sol·liciten i una vegada hagin realitzat els treballs. Aquestes quantitats oscil·len entre 1.600 pessetes, el que més ha cobrat, i 75.000, el que menys. Quantitats que fan riure, sobretot si són aplicades al primer punt turístic de l'Estat espanyol.

Allò que sí que queda clar és que després de les quantitats d'efectes contaminants que s'hi han abocat, els nostres litorals continuen tenint una bona salut, a prova dels millors dels governants, que durant tants anys han permès aquest intent de destrucció. De moment, amb la bona voluntat de la Xefatura de Costes, polítics i poble en general, ho estem aconseguint.